

KÖR ÇOCUĞUN GELİŞİMİNDE OYUNUN ÖNEMİ

Doç. Dr. Ayşegül ATAMAN*

Yetişkinler oyundan hoşlanır, ancak çocuklar oyun oynar. Oynamak çocuğun bedensel ve anlksal gelişimini ve yaratıcı olmasını sağlar. Oyun oynarken çocuk, ailesinin ve toplumun bireyi olduğu kadar, oyun topluluğunun da eşit bir üyesidir. Oyun'u çocuk, kendini kanıtlama, doygunluk sağlama ve eğlenme aracı olarak kullanır. Öteyandan oyunun çocuğu yetişkin yaşamına hazırlayan, onu etkin kılan bir yanı olduğu da hatırdan çıkartılmamalıdır. Aynı zamanda, her çocuğun yaşamı için gerekli olan bir etkinliktir. (Tonkovic. 1978)

Ancak, çocuğun oyun oynarken rehberliğe de gereksinimi vardır. Çocuk, başlangıçta nasıl ve ne ile oynayacağını farkında değildir. Ailedeki öteki çocuklar, yetişkinler ya da komşu çocukları "oynamanın" nasıl olacağını çocuğa gösterirler. Ama genellikle çocuk, nasıl oynandığını kendi gözleriyle izler ve izlediğini taklit ederek oynamayı öğrenir. İşte kör çocuk, bu olanaktan yoksundur. Görme algısı olmadığı yada çok sınırlı olduğu için, doğal olarak oyunların büyük çoğunluğunu "işitmeye" dayalı ip uçlarından yararlanarak öğrenme durumundadır ve bunun doğal sonucu olarak oyunlarının büyük bir kısmı kulağa dayalıdır. İlk bakışta çocuk kör olduğu için, oyun oynama açısından engellenmiş gibi görülebilir. Bu yargı her vak'a için geçerli değildir. Çocuğun özürlü oluşuna karşı ana-baba ve çevrenin takınmış olduğu tutuma bağlı olarak değişir.

Körlerin eğitim tarihleri, bu alanda çalışan eğitimci ve uzmanların uzun yıllar körlere öz oyun ve oyuncaklar geliştirmeye çabaladıklarını göstermektedir. Günümüzde yapılan araştırma ve incelemeler, görenlerin oynadıkları bütün oyunların körler için de uygun olduğunu göstermektedir. Örneğin; top, bebek, model tren, kızak gibi. Kör çocuklar da makas, iğne ve iplik kullanabilir ev işlerine yardım edebilir, çit atlayabilir, engel tirmanabilir ve kolleksiyon yapabilir.

* Eğitimde Psikolojik Hizmetler Bölümü, Özel Eğitim Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Bu etkinlikler için gerekli olan, uygun rehberliğin yapılmasıdır. Böylece çocukların daha önce yapabilecekleri akla gelmeyen etkinlikleri başardıklarını görme hem aileyi hemde çocuğu daha mutlu ve güvenli yapacaktır. (Desmerger, 1978)

Çocuklar, oyun içinde belirli etkinlikler yaparak çeşitli beceriler kazanırlar. Buna kör çocuklar da dahildir. Bu nedenle oyunda hangi etkinliklerin ne tür beceriler geliştirdiğine kısaca göz atmakta yarar vardır.

1. Oyunda elin kullanılması:

Oynama isteğinde olan bir çocuk için oyuncak önemli değildir. Belirli bir amaç için eline almış olduğu nesne önemlidir. Nesneye dokunur, kavrar, elinde tutar, tadına dahi bakar, fırlatır, kaldırır, onunla vurur, inceler ve daha bir çok benzeri etkinliklerde bulunur. Bu etkinlikler el becerilerini artırır.

2. Oyunda mekanı denetleme

Çocuk belirli bir oyun etkinliğine, oyunun gerekliliğine göre ayakta, oturarak, uzanarak, yürüyerek ya da tırmanarak kendini uydurur. Dayanıklı olup olmadığını anlamak için kendini zorlar ve oyundaki engelleri gözler. Çocuğun oyun ortamını düzenleyebilmesi için ana-babanın yardımcı olması ve gerekli hoşgörüyü göstermesi gereklidir. Örneğin; çocuğun sandalyeleri ya da diğer mobilyaları, trencilik, otobüscülük v.b oyunlar için kullanmasına izin vermeleri özellikle görme özüllü çocukların, yetişkin yaşamına alıştırılmasında ve çocuğun hareket özgürlüğünü (mobility) kazanmasında önemlidir.

3. Oyunda Bilgilerin kazanılması:

Çocuk nesnelere elinde tutarak onların biçimleri, özellikleri ve ne amaçla kullanıldıklarını öğrenir. Öncelikle bu etkinlikler, alıştırmalı oyun (Özyürek, 1980) denilen 0-2 yaş arasındaki çocuklarda görülmektedir. Çocuğun bütün duyguları buluş-keşfetme eylemi dediğimiz etkinliğe birlikte katılır. Daha ileriki yaşlarda Piaget'e göre 2-11 yaşlar arasında gözlemlenen ve ikinci oyun evresi olan "Simgesel ya da taklit etme oyunları" olarak adlandırılan dönemin başlarında imgelem, çeşitli nesnelere biri biri yerine kullanılması ile güçlenir. Örneğin; Bir parça sabun bir binanın temel taşı olarak yada bir kibrit kutusu araba olarak kullanılır.

4. Oyunla becerilerin kazanılması:

Yaşın ilerlemesi ile, çocuğun becerilerinin artması birlikte gider. Bu durum oyunda yansır. Oyunlar daha çok amaca yönelik hale gelir. Birinci oyun evresinin ortalarına doğru gözlemlediğimiz bir durumdur. (Özyürek, 1980) Plâstik maddeler, model çalışmaları ve rol oynama etkinlikleri, Doktorculuk, evcilik gibi, çocuğun ilgilerini daha çok uyarır. Oyunlar, isteğe göre belli bir sırayla seçilmeye başlar. İki eli kullanma ve ifade edebilme becerileri artar.

5. Oyunla yaşam deneyimi kazanma:

Gerçek yaşamdan edindiği deneyimleri çocuk oyununa yansıtır. Evde ailesi ile birlikte oluştan, sokaktan, alışverişten, trafikten v.b yerlerden edindiği deneyimlerini oyununa yansıtırma eğilimi hemen hemen her çocukta gözlenen bir olgudur. Oyunun çeşitliliği, kapsamını zenginleştirerek, çevredeki yetişkinlerin anlayışlı davranması ve ana-babanın desteklemesi ile sağlanabilir.

Görüldüğü gibi, ister gören isterse görme özürlü olsun bütün çocuklar için oyunun taşıdığı anlam çok büyüktür. Ana babaların kör çocuklarının oyun etkinliklerini başaracak yeterlikte olduklarından şüpheye düşmemeleri gerekir. Çocuk kendisine anlatılan oyunu anlamada yada oyunda elini kullanmada başta yetersiz olsa dahi ana babalar çocuklarının başarısız olacağını düşünmemelidirler. Bu konudaki eğitimin temeli anlayış, sabır ve yinelemeye dayalıdır. Oyunun çocuğun gelişimini etkileyen rolü unutulmadan çocuğun yetersiz ve zayıf olduğu yandan değil güçlü ve yeterli olduğu yönden yaklaşmak gerektiği hatırdan çıkartılmamalıdır.

Oyunun çocuğun gelişimindeki önemini belirtme açısından bu kısa açıklama, kör çocuğun eğitimi ile uğraşan uzman, eğitimci yada ana babalara iyimser bir tablo çizmektedir. Özellikle okul öncesi dönemde çocukla diğerlerine kıyasla daha sıkı ilişkiler içinde olan ana babalara, körlüğün yaratmış olduğu sınırlılıkların neler olduğu ve nasıl azaltılacağı ile uygun korunma yolları öğretildiğinde çocuklarına uygulayacakları eğitimde onun gerçek durumunu kavramış olacaklardır.

Kör Çocuklar İçin Oyuncaklar ve Uygun Oyun Materyalleri

Daha öncede belirtildiği gibi, kör çocuklar için özel olarak geliştirilmiş oyuncaklar yoktur. Genelde tüm oyuncaklarla oynayabilirler. Ancak, birkaç çeşit oyuncuğun onlara göre uyarlanması sözkonusu-

dur. Örneğin; Şingirtılı top (topun içine ses çıkaran bir objenin yerleştirilmesi ile elde edilen ve top yuvarlandığında çıkarttığı sesle yönünü belirlemenin olası olduğu top.), Domino, iskambil oyunları ve tahta oyun araçlarının bazıları. Oyuncakta önemli olan nokta, kör bir çocuğun eline verildiğinde gerekli olan rehberliğin de yapılmasıdır. “Bu bir toptur. Yuvarlanır, biçimi yuvarlaktır, rengi kırmızı ve beyazdır, şimdi bununla oynayacağız” türünden bir açıklama yapılması her bir oyun gerecinin sözel olarak tanımlanıp, tanıtılması ve işlevlerinin anlatılması, bununla nasıl oynanacağını yada mekanik bir oyuncaksa nasıl işlediğinin bizzat ana baba tarafından gösterilmesi gerekir.

Hatırlanacağı gibi, gören bir çocuk yukarıda anlatılan bütün bu özellikleri kendisi gözleyerek öğrenmektedir. Kör bir çocuk bu yetiden yoksun olduğu için, tüm ayrıntıların çocuğa anlatılması gerekir. Yoksa çocuk, kendiliğinden bunları keşfedip bulamaz ve öğrenemez. Böylece, oyunla sağlanan yetişkin yaşama hazırlayıcı becerilerden yoksun, çevresindeki kişilere devamlı bağımlı bir birey olarak yetişir.

Çocuk tarafından bilinen herşey oyuncak olabilir. Tahta bir keçe ve plâstik bir bardakla çocuk uzun süre oynayabilir. Kör çocuğun oynayabileceği sürekli değişmez bir oyun yeri olmalıdır. Oyun yerinin düzenli olmasına, çocuğun oyuncaklarının kolaylıkla bulabileceği düzenlemelerin yapılmasına gerekli özen gösterilmelidir. Çeşitli ortamlarda görme özürü çocukların rahatlıkla kullanabilecekleri bazı gereçleri ve ortam düzenlemelerini şöylece belirtebiliriz. (Desmerger, 1978)

-Deniz kenarında ya da su ile oynarken, kum, lastik hayvan oyuncakları, kayık, kürek, kova, plâstik şişeler verilmeli çevrede asla camdan yapılma hiç birşey bulundurulmamalıdır.

-Zararsız mutfak eşyaları, çocuğun rahatlıkla alabileceği dolap, çekmece yada raflarda tutulmalı ve yerleri değiştirilmemeye çalışılmalıdır. Böylesi bir ortam, çocuğun oynamaktan hoşlanacağı, aldıklarını düzenli olarak yerine koyabileceği aynı zamanda da annesi ile konuşma fırsatı bulabileceği bir yerdir. Anne çocuğun eline çeşitli mutfak gereçlerini vermeli ne işe yaradığını anlatmalı kimi zamanda çocuğun bazı etkinliklere katılmasını sağlamalıdır.

-Bahçe ya da açık havada oynarken, küçük tahta parçaları, çam kozalakları, küçük dal parçaları, çiçekler, çocuğun imgelemine oldukça geliştirecek olan nesnelere.

-Oyuncaklara gelince. Oyuncaklar çeşitli maddelerden yapılmış olmalıdır. Tahta, metal, plâstik, bez, kağıt, mukavva gibi maddelerden yapılmış olan oyuncaklar, çocuğun maddeler arasındaki farkı kolaylıkla ayırt edebileceği biçim ve yapıda olmalıdır. Düz, pürtüklü, yapışkan v.b.; küre, küp, kare, üçgen, uzun ve kısa çubuklar gibi. Ayrıca oyuncakların renkli olmasına da dikkat edilmelidir. Özellikle görme artığı olan ya da az gören çocuklar için bu özellik, oldukça yararlı olacaktır. Müzikli oyuncakların akordlarının düzgün olmasına da özen gösterilmelidir.

Dokunma Duyusunu Geliştirici ve Dinleme Becerisini Artırıcı Oyunlar

Dokunma duyusunu geliştirici ve dinleme becerilerini artırıcı oyun etkinliklerini belirlemezden önce duyuların eğitiminin birey için taşıdığı olduğu önemi belirtmekte yarar vardır.

Birey duyu organlarını ne kadar iyi kullanırsa bilişsel yeteneği (cognitive ability) de o kadar iyi gelişir. Çünkü duyular vasıtasıyla alınmamış hiç bir şey zihinde bulunamaz. Birey ancak duyuları yoluyla (görme, işitme, tatma, dokunma, koklama) elde ettiği uyarımlardan sağladığı bilgilerin oluşturduğu modelleri zihninde depolar (Barraga, 1976). Gerek kendisi ve çevresi gerekse bunların birbirleriyle olan ilişkilerine yönelik bilgilerinin tümünü, zihninde oluşturduğu bu modeller belirler. Bu modellerin oluşabilmesi için duyu organlarının sağlam yani özürsüz olması, gelen uyaranların alıcılar tarafından (duyu organları) alınması, beyindeki ilgili merkeze iletilmesi, yorumlanması, daha önceki benzer bilgilerle birleştirilmesi ve gerektiğinde kullanılmak üzere ilgili merkezlerce saklanması gerekir. Bu nedenle duyuların eğitimi çocuğun gelişimi açısından oldukça önemlidir. Çocuğa duyu organlarını doğru olarak kullanmayı öğretmek gerekmektedir. Çevresini doğru olarak görmesi, işitmesi, dokunması tadması mutlaka okul öncesi dönemde olduğunca erken bir yaşta başlanarak bizzat ana baba tarafından öğretilmelidir. Bu, her çocuk için özürlü olsun ya da olmasın aynı derecede geçerlidir (Düren 1978). Düzeltilemeyeceği kesinleşmiş olan görme özürlü yada körlerde, geriye kalan dokunma, işitme, koklama ve tadma duyularının kendiliğinden doğal olarak daha çok gelişeceği görüşünün doğru olmadığı anlaşılmıştır. Bu nedenle görme özürlü bireylere sağlam kalan duyu organlarını yeterli bir biçimde doğru olarak nasıl kullanacakları öğretilmelidir.

Dış dünyaya ilişkin kavramların biçimlenmesinde ve gelişmesinde, dokunma duyusu ve dokunma organı olarak el, büyük önem taşır. Bir nesnenin gerçek yapısını elle dokunmadan, gözle görerek, kulakla işiterek, koklayarak çok zor anlarız. Ellerimiz zihinsel faaliyetlerimizi etkileyecek organlarımızdır. Çünkü ellerin, kavrama, yakalama, çevirme, açma ve kapama gibi seçkin özellikleri yanında her duruma kolaylıkla uyum gösteren becerileri de vardır. Eller görme özürlülerin gözleri olarak kabul edilir ve bu iş için eğitilirler.

Dokunma duyusunu geliştirici özel oyunlar yoksa da çocuğun diğer sağlam kalan duyularıyla katıldığı oyun etkinliklerinde bu duyunun güçlendirilmesi olasıdır. Ana, baba görme özürlü çocuklarının hangi etkinliklere ne tür tepkiler yaptıklarını gözleyerek, ilgi alanlarını saptayabilirler. Ayrıca ilk çocukluk döneminde yakalama ve dokunmayı öğretecek özel araçlar, oyuncaklar sağlanmalı, özellikle anne, günde bir kaç kez diğer ev işlerine bakmaksızın sadece çocuğu ile ilgilenmelidir. Bu etkinlik için çocuğun dinlenmiş olması, herhangi bir huysuzluk göstermemesi gerekir. Anne bir oyun seçerek çocuğun dokunma duyusunu geliştirici ve dinleme becerilerini artırıcı düzenlemeler yapmak zorundadır. Örneğin: Çocuğun yaşına göre ya ellerinden yada kollarından tutarak karşılıklı oturup "fiş, fiş kayıkçı" türü şarkılı bir oyun oynayabilir. Böylece çocuk hem etkinlikte bulunmuş olacak, hem de etkinliğe eşlik eden şarkıyı dinleyerek dikkatli dinleme becerisini geliştirebilecektir. Öte taraftan her oyuncak çocuğun eline verilerek anlatılmalıdır. Çocuğun, oyuncaklarını fırlatarak, atarak üzerine basarak, sallayarak çıkarttığı seslerdeki farklılığı ayırt etmeyi öğrenmesi de sözkonusudur. Bu etkinliklerde bulunurken dinleme becerisi de artacaktır. Bu dönemlerde, dokunma ve dinleme becerilerini geliştirme açısından ana-babalar çocuklarındaki çevrelerini tanıma merak ve heveslerini uyarıcı etkinlikler düzenlemelidirler. Bu amaca uygun olarak hemen hemen her evde bulunan materyaller yararlı olabilir. Bunlardan bazılarını şöylece belirleyebiliriz. Kadife, yünlü, pazen, pamuklu kumaş parçaları, tahta yada plâstik iplik makaraları, kamyş yada tahta tabaklar, perde halkaları, lastik musluk contaları, deri yada süet kemerler, her çeşit kutular, çeşitli cinsten sicim ve ipler. Bütün bu materyalleri kullanarak dokunma duyusunun daha duyarlı olarak gelişeceği hatırdan çıkartılmamalıdır. Bu nedenle sözkonusu materyalleri kullanmaktan kaçınmamalı ve olası yaralanmalardan da korkmamalıdır. Çünkü, çocuğun kazanacağı deneyim ve uyarımlar bu duygulardan çok daha önemlidir.

Çocuğun dokunma duyusunu geliştirici, sağlam kalan duyularını uyarıcı, ve dinleme becerilerini artırıcı oyunlar, görenlerle birlikte oynayabilir. Örneğin: Görme özürlü çocuk, bir küme komşu yada ak-raba çocukları ile birlikte bir masaya oturtulur. Görenlerin gözleri bağlanır ve hepsine sırası ile çeşitli dokuma özellikleri olan kumaş parçaları verilerek "elinizin altındaki kumaşın cinsi nedir?" le başla-yan oyun, hem görme özürlü çocuğun dokunma duyusunun gelişmesine yardım eder, hem de gören çocukların kör arkadaşlarını daha iyi an-lamalarını sağlar.

Büyüklik sırasına göre tahta halkaları bir çubuğa takma, küp-lerden kule yapma, büyük kutular içine saklanmış olan küçük kutuları bulma, dokunma duyusunu ve psikomotor yeteneği geliştiren oyunlar-dır. Aynı zamanda etkinlik sırasında oluşabilecek sesler işitmeyi de geliştirir. Oyun anında "ne duyuyorsun?" yada "Bunun yapıldığı madde nedir?" türü sorularla çocuğun dikkati yönlendirilerek dokun-ma, dinleme ve diğer sağlam kalan duyuların eğitilmesi sağlanmış olur. Yukarıda sıralanan materyallerin tümüne çocuk alışkın olmalı-dır. Ana-babanın her bir nesnenin diğerleri ile olan benzerlik ve fark-lılıklarını, çocuğa dokundurarak tanıtması ve işlevlerini anlatması da önemli bir noktadır. Ayrıca okul öncesi dönemde okula hazırlık ola-rak Braille ile yazılmış kitap ve benzerine de çocuğu aşına kılmak, oku-la hazırlamak açısından önemlidir.

Çeşitli nesnelere büyüklüklerine, biçimlerine, yapılarına göre ayır-ma da dokunma duyusunu geliştirici yararlı ve eğlenceli oyunlardır. Bunlar için evde bulunan çeşitli malzemelerden yararlanılabilir. Düğme, fasulye, ceviz, fındık, eski anahtarlar, eski elektrik priz ve fişleri v.b.

Boyaların kullanılması, sulu ve pastel boyaların, özellikle gör-me artığı olan yada az gören çocuklar için oldukça eğlendirici olma-k-tadır. Az gören çocuklara sağlanacak olan oyuncakların zıt, parlak renkli olanlardan seçilmesi hem çocuğa görme artığını kullanmasını öğretecek hem de kendine olan güveni artıracaktır.

Çeşitli doğa sesleri ve gürültünün kaydedildiği bant ve plâkların işitme duyusunu artırıcı etkinlikler düzenlenirken dikkate alınması gerekeceği unutulmamalıdır. Bu konuda ülkemizde radyofonik oyun-lar için düzenlenmiş kayıtların olduğunu hatırlatmakta yarar vardır. Örneğin Gök gürültüsü, kapı gıcirtısı, şimşek, çeşitli hayvan sesleri, trafikteki motorlu taşıt sesleri. Bu tür bant ve plâk kayıtlarını kulla-

narak sesler arası ayrımı öğretecek oyunlar düzenlenebilir. Yağmur sesi dinletilip "Bu duyduğunuz ne sesidir?" diye sorularak hem gören hem de görme özür-lü çocukların çeşitli tahminlerde bulunacağı bir oyun düzenlemek olasıdır. Böylesi bir oyunla her iki grubun da dinleme becerileri gelişeceği gibi doğru yanıtların ödüllendirilmesiyle pekiştirme de sağlanacak, çocuğun işitme duyusunu doğru olarak kullanması öğretilmiş olacaktır.

Yukarıda değinilen oyun etkinliklerinin ülkemiz açısından oldukça önemli görülen yanı vardır. Koşullar dikkate alındığında, ülkemizde görme özür-lü çocuklara yönelik okul öncesi kurumların bulunmadığını görmekteyiz. Doğuştan görme özür-lü çocuklara sahip olan ailelerin, çocuklarına nasıl davranacakları, hangi tür etkinlikleri yapacakları, görenlerle birlikte nasıl bir araya getirecekleri konusunda yardımcı olabilecek kurum yada başvurabilecekleri kaynakların yok denecek kadar az oluşu yukarıda ana hatlarıyla değinilmiş olan örneklerin verilmesini zorunlu hale getirmiştir. Bunun sonucu, görme özür-lülerin diğer gelişim alanlarındaki özellikleri de dikkate alınarak hareket özgürlüğü konusunda da örnekler verilmeye çalışılacaktır.

Haraket Özgürlüğünü Geliştirici Etkinlik ve Oyunlar

Süt çağı çocukları için devinim ve oyun aynı etkinliklerdir. Çocuk, elini ayağını oynatırken ya da bir taraftan öteki tarafa devinimde bulunurken hem hareket etmiş olur hem de bundan belli bir doyunluk sağlayarak oyun etkinliğini de yerine getirmiş olur. Bu nedenle çocuğun yaşamında devinim olarak oynamanın önemi çok fazladır (Zeuthen, 1978). Bu dönemde kör bebeklerin annelerine görenlerinkinden daha fazla yük ve görev düşmektedir. Görme özür-lü çocuklar görsel uyarılardan yoksun oldukları için hareketsiz kalmaktadırlar. Bu nedenle çocuğun çevresi bedensel gelişimini sağlayacak biçimde düzenlenerek hareket özgürlüğünün çok erken yaşlardan itibaren kazandırılmasına çalışılması gerekmektedir. Görmeyen çocuk, yakalama, başını çevirme ve yattığı yerden doğrulma gibi devinimleri yapmak için sesli uyarılarla uygun biçimde uyarılmalı ve bu alıştırmalar sık sık yinelenerek devinimlerin süreklilik kazanmasına çalışılmalıdır. Anne çocuğun oturmasına yardım etmeli ancak yardımın dozunu gittikçe azaltarak çocuğun kendiliğinden oturmasını sağlamalıdır. Çocuğa elleri ile nasıl oynayacağı da öğretilmelidir. Çünkü görmeyen bebekler genellikle ellerini 6-7 aylık oluncaya kadar kullanamaz ve omuz hizasında yumruk yaparak tutma eğilimindedirler. Çocuğun elleri ile

göreceği yani çevreyi elleri ile dokunarak öğreneceği gerçeği göz ardı edilmeksizin çocuğun ellerini kullanabileceği bütün etkinliklere katılması sağlanmalıdır. Örneğin: beslenirken biberonu, kaşığı, tabağı tutarak beslenme işine katılması sağlanmalıdır. Bu biçimde bir eğitim çocukta kendi kendine yeme isteğini daha çabuk geliştirir.

Görme özürlü çocuklar görsel uyaran eksikliği nedeniyle yüzüstü yatmaktan, emeklemekten, sürünmekten ve yuvarlanmaktan hoşlanmazlar ve kaçınırlar. Oysa, bu devinimler bedensel gelişim için gereklidir. Çocuk bu devinimleri yapmaya oyunlar vasıtasıyla teşvik edilmelidir.

Görme özürlü çocuklar yürümeye başladıklarında beden ağırlıklarını aynı gören çocuklar gibi topuklar üzerine vererek, badi-badi, dizler ve kalça bükülmüş, kollar yana doğru açık bir biçimde yerine getirirler. Gören çocuk, yürümeye başladığında, ileriye doğru hareketi, çevresini gözleyerek kısa sürede öğrenir ve dengelerini geliştirerek yürümede kendilerine güven sağlarlar. Bu devinimler beden ağırlığının ayağın daha önüne kayması sonucunu doğurur. Görme özürlü çocuk ise beden ağırlığını topuklar üzerine taşımaya devam ederler. Bunun sonucunda da düz tabanlık olayları görme özürlülerde daha yaygındır. Bu olumsuz gelişimi düzeltmek için çeşitli oyunlar önerilebilir. Örneğin: Bir programa bağlı olarak her gün, ana-baba yada kardeşler çocukla atlamaya, yürümeye, tırmanmaya dayanan oyunlar oynatabilirler. Bunlardan birisi "Duruş" oyunudur. Bunda anne belirli bir pozisyonda ayakta durur. (Bacaktalar açık yada hazırol durumunda) çocuk annesinin vücuduna dokunarak aynı biçimde durmaya çalışır. Aynısını yaptığında ödüllendirilir. Bir diğer oyun, "ip üzerinde ırmağı geçme"dir. Bu oyunda, yere bir halat uzatılır, gören ve görmeyen çocuklara, "Bu halat azgın suları olan bir ırmağın üzerine gerilidir. Şimdi bunun üstünden düşmeden geçmeye çalışacağız" diyerek belli bir ortam yaratılır, çeşitli beden duruş ve devinimleri ile çocuklara halat üzerinde nasıl yürüyecekleri gösterilir, çocuğun aynı devinimleri yapması istenir.

Görme özürlü çocukların hareket özgürlüğünü kazanırken güçlüklerle karşılaştıkları bazı durumlar vardır. Bunlar yönlerle ilişkin olan kavramların kullanılmasıdır. Ön, Arka, üst, alt, sağ sol gibi kavramları karıştırma eğilimindedirler. Bu düzenlenecek oyunlarda mutlaka verilmelidir. Örneğin: Görenlerle birlikte oynanan masa altına yada benzeri bir yere saklanmış olan nesnelere, çeşitli yön bildiren komutlarla bulma oyunu.

Açık havada oynanan oyunlar, çocuğun hareket özgürlüğünü artıran etkinliklerdir. Aynı zamanda çocuğa büyük doyunluk sağlar, özellikle gören akranlar yada ana-babayla birlikte oynandığında. Örneğin "Çember" oyunu Açık havada gören akranla oynanan bir oyundur. Gören çocuk büyük bir çember içine girerek "At" olur. Kör çocukta çemberi dıştan tutup sürücü olur. Bu oyun çocuğun hareket özgürlüğünü kazanmasına hemde görenlerle kaynaşmasına yardımcı olur. Üç tekerlekli bisiklet, kaydırak, çit tırmanma v.b. açık havada oynanan oyunlar çocuğa bedenini istediği biçimde kullanma becerisini kazandırarak hareket özgürlüğünü geliştiren etkinliklerdir.

Öte yandan ister kız isterse erkek olsun çocuğun ev işlerinde anne ve babasına yardımcı olması bağımsızlığını kazanmasında oldukça yararlıdır. Çocuğun bulaşığa yardım etmesi, çatal, bıçak çekmece-sini düzenlemeyi öğrenmesi, patates soymaya, yumurta çırpmaya, toz almaya, ayakkabı boyamaya küçük kardeşinin giyinmesine yardımcı olması kısacası yaşadığı çevrede yararlı bir insan olduğunu işe yarayabileceğini anlaması ve bunu çeşitli eylemleri ile göstermesi ileriki yaşamında kendine güvenli ve bağımsız bir kişilik geliştirmesine olanak sağlayacak en önemli etkenlerdir.

Görüldüğü gibi, görme özrü'nün yarattığı olumsuz etkileri ortadan kaldırmada yada en az düzeye indirmede oyunun önemi oldukça fazladır. Daha önce de belirtildiği gibi okul öncesi eğitimin, görme özürlüler için, ülkemizde yok denecek düzeyde oluşu, özellikle 0-6 yaşdaki görme özürlü çocukların eğitim yüklerinin tümünü ailede karşılamayı zorunlu hale getirmiş bulunmaktadır. Bu durumda yukarıda belirtilmiş olan oyunlar ve benzerlerinin düzenlenmesinde çocuğun içinde bulunduğu yakın çevredeki yetişkinlerin ve akranlarının aktif görev alması da kaçınılmaz olacaktır.

Eğer çocuğu yetişkin yaşamına, bağımsız olarak yaşamasına, hazırlamak istiyorsak oyuna özel bir yer vermek zorundayız.

KAYNAKLAR:

- Barraga, Natalie.** *Visual Handicaps and Learning*, Wadsworth Series in Special Education. 1976.
- Desmerger, Michèle.** *Toys for Blind Children. Games.* Secretariat of The European Regional Committee of The WCWB. 1978.
- Düren, Theodor.** *Improved Touch and Attentive Listening Games to Activate the Senses. Games and Toys for The Blind Children in Preschool Age.* 1978.
- Düren, Theodor.** *Training The Senses. Our Blind Child.* WCWB. 1978.
- Özyürek, Mehmet.** *Çocuğun Okul ve Aile Çevresinde Yaşamböyü Süreci Olarak Oyun.* *A.Ü.E.F. Dergisi.* Cilt 13 sayı 1-2, 1980
- Tonković, Franjo.** *Importance of Playing for The Development of The Blind Child. Games and Toys for The Blind Children in Preschool Age.* 1978.
- Zeuthen, Löuise.** *Playing and Movement Games to Develop Mobility. Games.* 1978.